

Arkivexemplar

Enligt sändlista

Skydd enligt kulturminneslagen samt tillståndsprövning för ändring m m av vissa begravningsplatser med kapellkrematorier eller begravningskapell

I 4 kap. 2, 3, 5, 11 och 13 §§ lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (KML) ges skydd åt de kulturhistoriska värdena i dels byggnader som invigts för svenska kyrkans gudstjänst och vårdas av en kyrklig kommun, samt domkyrkor som står under egen förvaltning (kyrkobyggnader), dels område kring en sådan byggnad, som hör samman med dennas funktion och miljö och som inte är begravningsplats (kyrkotomt), dels begravningsplatser. Skyddet omfattar kyrkobyggnader, kyrkotomter och begravningsplatser som tillkommit före 1939 års utgång och innebär bl.a. att vissa åtgärder inte får vidtas utan länsstyrelsens tillstånd. Det gäller väsentlig ändring av kyrkobyggnader och kyrkotomter. Dit hör också rivning, flyttning, ombyggnad och ändring av färgsättningen av kyrkobyggnader liksom ingrepp och ändringar i exteriören, interiören, den fasta inredningen och den konstnärliga utsmyckningen. Tillståndskrävande åtgärder beträffande kyrkotomter är alltid utvidgning av tomten samt uppförande och väsentlig ändring av byggnader, murar, portaler och andra fasta anordningar på tomten. Då det gäller begravningsplatser krävs tillstånd för utvidgningar och väsentliga ändringar - även avseende vegetation - samt för att uppföra, väsentligt ändra eller riva en byggnad eller fast anordning på begravningsplatsen.

Enligt 4 kap. 4 och 14 §§ KML kan kravet på tillståndsprövning genom särskilt beslut i varje enskilt fall av Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer (RAÄ-SHMM) utvidgas till att omfatta också dels kyrkobyggnader, kyrkotomter och begravningsplatser, tillkomna 1940 eller senare och som är märkliga genom sitt kulturhistoriska värde, dels yngre begravningsplatser som ligger invid en kyrkobyggnad vilken uppförts före 1940.

Den 19 april 1990 meddelades ett beslut om införande av tillståndsplikt för åtgärder beträffande drygt 80 församlingskyrkor och kapell, uppförda 1940 och senare (dnr 3618/88). Beslutet grundades på en inventering av ca 520 kyrkobyggnader från denna tid. RAÄ-SHMM har sedan inventerat begravningsplatser med kapellkrematorier eller begravningskapell, tillkomna 1940 eller senare, vilket resulterat i ett urval av nio krematorier och begravningskapell som ligger i anslutning till äldre begravningsplatser, och tolv begravningsplatser med kapellkrematorier eller begravningskapell, som ansetts ha särskilt höga konstnärliga och/eller arkitektoniska kvaliteter. Vid urvalet har hänsyn också tagits till om beslut.

anläggningarna och byggnaderna är välbevarade och typiska för sin tid. Vidare har byggnadernas samspel med begravningsplatsen beaktats vid ett betraktande av anläggningarna i sin helhet. En förteckning över de utvalda objekten samt motivering för valet finns i bilaga till detta beslut.

Urvalet har skett i samråd med länsstyrelserna och läns museerna. De av urvalet berörda kyrkoförvaltningarna har i skrivelse 1996-04-02 beretts tillfälle att yttra sig i frågan om att införa tillståndsplikt enligt 4 kap. 4 eller 14 §§ KML beträffande de utvalda objekten.

RAÄ-SHMM finner på de skäl som nu angivits och som framgår av bilagan till detta beslut att de där upptagna objekten är så märkliga genom sina kulturhistoriska värden att de bör omfattas av tillståndsplikt enligt 4 kap. 4 eller 14 §§ KML

Beslut

RAÄ-SHMM beslutar

med stöd av 4 kap. 4 § KML att bestämmelserna i 4 kap. 3 § KML om tillståndsprövning skall tillämpas på

- Skogskrematoriet med Trons, Hoppets samt Heliga korsets kapell på Skogskyrkogården, Stockholm;
- Räcksta kapellkrematorium, Vällingby;
- Pilgrimskapellet på Görvälns griftegård, Järfälla;
- Södertälje kapellkrematorium;
- Berthåga kapellkrematorium, Uppsala;
- Lilla Aska kapellkrematorium, Linköping;
- Heliga Korsets kapellkrematorium, Motala;
- Jönköpings kapellkrematorium;
- Skogskapellet, Nässjö;
- Ekens kapell och Bokens kapell på Karlskrona griftegård, Augerum;
- Malmö östra kyrkogårds kapellkrematorium;
- Limhamns kapellkrematorium, Malmö;
- S:t Olofs kapellkrematorium, Göteborg;
- Kvastekulla begravningskapell, Partille;
- S:t Sigfrids kapellkrematorium, Borås;
- S:ta Birgittas kapellkrematorium, Skövde;
- Karlskoga kapellkrematorium;
- Ludvika kapellkrematorium;
- Gävle kapellkrematorium;
- Mjösunds begravningskapell, Njurunda;
- Östersunds kapellkrematorium.

Vad interiörerna beträffar omfattar skyddet kapellrum med tillhörande förrum, ej de tekniska och administrativa utrymmena. Beslutet innebär också att inventarier av kulturhistoriskt värde åtnjuter skydd enligt 6-10 §§. Vad gäller kommunalt ägda och förvaltade anläggningar gäller 15 §.

Vidare beslutar RAÄ-SHMM med stöd av 4 kap. 14 § KML att bestämmelserna i 4 kap. 13 § KML om tillståndsprövning skall tillämpas på

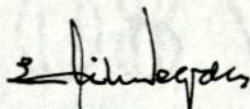
- Räcksta begravningsplats, Vällingby;
- Görvälns griftegård, Järfälla;
- Berthåga kyrkogård, Uppsala;
- Lilla Aska griftegård, Linköping;
- Skogskyrkogården, Jönköping;
- Skogskyrkogården, Nässjö;
- Karlskrona griftegård, Augerum;
- Kvastekulla griftegård, Partille;
- S:t Sigfrids griftegård, Borås;
- S:ta Birgittas kyrkogård, Skövde;
- Östra kyrkogården, Karlskoga;
- Mjösunds begravningsplats, Njurunda.

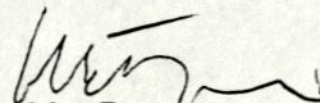
Tillståndsplikten gäller åtgärder som genomförs efter den 30 juni 1996.

Detta beslut har fattats av riksantikvarien Erik Wegræus efter föredragning av förste antikvarien Mats Bergman. I den slutliga handläggningen har även deltagit överantikvarien Keith Wijkander, planeringssekreteraren Birgitta Enæus-Andersson, avdelningsdirektören Lena Simonsson samt t f verksjuristen Hans Ling.

Detta beslut kan överklagas hos regeringen (se bilaga).

RIKSANTIKVARIEÄMBETET
STATENS HISTORISKA MUSEER

Erik Wegræus

Mats Bergman

Kopia till

Länsstyrelserna i AB-, C-, E-, F-, K-, M-, O-, P-, R-, T-, W-, X-, Y- och Z-län

Länsmuseerna i AB-, C-, E-, F-, K-, M-, O-, P-, R-, T-, W-, X-, Y- och Z-län

Domkapitlen i Uppsala, Linköpings, Skara, Västerås, Växjö, Lunds, Göteborgs, Karlstads,

Härnösands och Stockholms stift

Svenska kyrkans församlingsnämnd

Föreningen Sveriges kyrkogårdschefer

Sändlista

Stockholms stads kyrkogårdsförvaltning
Box 21144
100 31 STOCKHOLM

Järfälla kyrkliga samfällighet
Box 139
175 23 JÄRFÄLLA

Södertälje kyrkliga samfällighet
Box 121
151 22 SÖDERTÄLJE

Uppsala kyrkliga samfällighet
Box 1204
751 42 UPPSALA

Linköpings kyrkliga samfällighet
Box 2037
580 02 LINKÖPING

Motala församling
Box 138
591 22 MOTALA

Jönköpings kyrkliga samfällighet
Östra Storgatan 45
553 21 JÖNKÖPING

Nässjö församling
Norråsagatan 12
571 32 NÄSSJÖ

Kyrkogårdsförvaltningen
Krutviksvägen
371 42 KARLSKRONA

Kyrkoförvaltningen
Box 4560
203 20 MALMÖ

Göteborgs kyrkonämnd
Box 1526
401 50 GÖTEBORG

Partille och Sävedalens kyrkliga samfällighet
Box 22
433 21 PARTILLE

Borås kyrkoförvaltning
Box 393
501 07 BORÅS

Skövde kyrkogårdsförvaltning
Gamla Kungsvägen 50
541 41 SKÖVDE

Karlskoga församling
Kungsvägen 39
691 31 KARLSKOGA

Ludvika kyrkoförvaltning
Box 293
771 26 LUDVIKA

Gävle kyrkliga samfällighet
Box 1423
801 38 GÄVLE

Njurunda församling
Box 6
860 20 NJURUNDA

Östersunds församling
S. Gröngatan 33
831 35 ÖSTERSUND

Bilaga**KYRKOGRÄDAR MED KREMATORIER OCH/ELLER GRAVKAPELL, ANLAGDA 1940 ELLER SENARE OCH SKYDDSVÄRDA I SIN HELHET****Beskrivningar och motiveringar****Stockholms stad och län:**

VÄLLINGBY, RÅCKSTA BEGRAVNINGSPLATS (1964, Gunnar Martinsson), kapellkrematorium (1964, Klas Fåhraeus)

I huvudsak landskapskyrkogård med omväxlande karaktär: ängsområden och skogklädda bergspartier. Väl tillvaratagen landskapsbild. En välbevarad och omsorgsfull anläggning med lugnt formspråk. Förgårdar; två kapell med konstnärlig utsmyckning av Arne Jones resp. Sven Lundquist.

JÄRFÄLLA, GÖRVÄLNS GRIFTEGÅRD (1973; Per Friberg), PILGRIMSKAPELLET (1976, Per Friberg)

Välplanerat utnyttjande av landskapsbilden, som karakteriseras av en ganska stor skogbeväxt höjd med tillvaratagen naturkaraktär, upp till vars topp - där minneslunden är placerad - en spikrak gångväg leder. Från minneslunden, vinkelrätt mot gångvägen, leder en annan gångväg och en mäktig vattentrappa ner mot en karpdamm och kapellet. De nedre delarna av begravningsplatsen har ängskaraktär, med vidsträckt utsikt mot Görvälns herrgård. Pilgrimskapellet av trä, lätt och luftigt och med omsorgsfullt formspråk, har invändig dekor av Pär Andersson.

Uppsala län:

UPPSALA, BERTHÅGA BEGRAVNINGSPLATS (1964-1965, Ulla Bodorff), kapellkrematorium (1964-1965, Kurt von Schmalensee)

Omsorgsfullt utformad landskapskyrkogård i typisk uppländsk miljö med ingående fornlämningsområde. I landskapet välplacerat och välbevarat kapellkrematorium med stram utformning samt omsorgsfull sten- och tegelbehandling. Två kapell. Konstnärlig utsmyckning bl. a. av Olle Hellström (originell och karakteristisk klockstapel), Folke Heybroek och Börje Lindberg.

Östergötlands län:

LINKÖPING, LILLA ASKA GRIFTEGÅRD (1972, Sam & Tommy Granström), kapellkrematorium (1988-1989, Ove Hidemark)

Landskapskyrkogård med en lägre äldre och en högre del. Kapellkrematorium av hög arkitektonisk kvalitet, monumentalt placerad på en åsrygg varvid det befintliga landskapets karaktär tillvaratagits. Tre kapell. Intressanta tekniska lösningar, bl. a. Stillhetens kapell med blytäckta kupolvalv. Konstnärlig utsmyckning bl. a. av Pär Andersson.

Jönköpings län:

JÖNKÖPING, SKOGSKYRKOÅRDEN (1941, Olof Hult), SKOGSKAPELLEN/krematorium (1946-1958, Lars Israel & Jan Wahlman; ombyggt 1979-1980, Lars Erik Skarrie)

Vidsträckt skogskyrkogård - en av Sveriges mest representativa - med väl tillvaratagen naturkaraktär, till stor del med vegetation av högstammig tallskog. Inom området befintliga istidsgrytor har utnyttjats som urngravskvarter. Lång och rak cypresskantad körväg med träkors i fonden, tydligt inspirerad av Skogskyrkogården i Stockholm. På andra sidan korset finns ett område med ängs- och hagmarkskaraktär. Högre kapellkrematorium, karakteristiskt för L. I. Wahlman och ålderdomligt för sin tid. En senare ombyggnad har inte nämnvärt påverkat dess karaktär. Två kapell. Välbevarad är det stora kapellets interiör med framträdande fondmålning av Sven Erixson.

NÄSSJÖ, SKOGSKYRKOÅRDEN (1947, E. Vilhelm Ahlsén);
SKOGSKAPELLET/krematorium (1960-1962, Sven Ivar Lind)

Flack begravningsplats huvudsakligen av blandskogskaraktär och med riklig vegetation. Väl genomtänkt, välbevarat och sparsmakat kapellkrematorium, tillkommet i samarbete med Axel och John Kandell (inredning) och med korvävnad av Alf Munthe.

Blekinge län:

AUGERUMS (KARLSKRONA) GRIFTEGÅRD (1973, Per Friberg), EKENS KAPELL OCH BOKENS KAPELL (1977-1980, Per Friberg)

Landskapskyrkogård, mjukt och känsligt utformad i kulturmiljö av jordbrukskaraktär med inslag av skogsdungar. Diskret och luftigt kapellkrematorium av trä i ett plan, beläget i ett skogsbyn och väl anpassat till naturen. Två kapell. Från kapellkrematoriet leder en vattenväg ner till en damm på begravningsplatsen.

Göteborgs och Bohus län:

PARTILLE, KVASTEKULLA GRIFTEGÅRD (1959, Bengt Lundsten & Per-Mauritz Ålander), begravningskapell (1963, Bengt Lundsten & Per-Mauritz Ålander)

Högt belägen landskapskyrkogård i en dalgång, med ett vattendrag i mitten och väl anpassad till topografin. Särpräglad, högre gravkapell med spetsigt, fenliknande tak och välbevarad 1960-talskaraktär.

Älvsborgs län:

BORÅS, S:T SIGFRIDS GRIFTEGÅRD (1941, Harald Ericson & Berndt Schmidt), kapellkrematorium (1944, Harald Ericson)

Begravningsplats med omväxlande och rik vegetation i kuperad terräng. Delvis särpräglad lokalt gravskick med kistformade gravstenar. Konsekvent genomförd och välbevarad 1940-talsanläggning med konstnärlig utsmyckning bl. a. av Sven Erixson och Tyra Lundgren.

Skaraborgs län:

SKÖVDE, S:TA BIRGITTAS KYRKOÅRD (1946-1947, Sven Ivar Lind), S:TA BIRGITTAS KAPELL/krematorium (1961-1962, Erik Gunnar Asplund & Sven Ivar Lind)

Svagt kuperad landskapskyrkogård med huvudsakligen lövvegetation och vidsträckt utsikt. Rak gångväg kantad av cypresser. Slutet, närmast pyramidliknande kapellkrematorium av kalksten med omsorgsfull fasadbehandling, ursprungligen ritat av E. G. Asplund. Framträdande textil utsmyckning av Alf Munthe.

Örebro län:

KARLSKOGA, ÖSTRA KYRKOÅRDEN (1945, Åke Porne & Carl Fredby), kapellkrematorium (1945-1946, Åke Porne; 1994)

Huvudsakligen skogskyrkogård i storslaget bergslagslandskap, vars karaktär tillvaratagits. Åttkantigt, tämligen slutet kapellkrematorium, dominerande beläget på områdets högsta del och med en öppen sluttning ner mot gravplatserna och en damm samt en skulptur av Willy Gordon i fonden. En välanpassad tillbyggnad har gjorts. Kupalartat ceremonirum med välbevarad 1940-talskaraktär.

Västernorrlands län:

NJURUNDA, MJÖSUNDS BEGRAVNINGSPLATS (1940, Sten Andersson; utvidgad 1961 och 1974-1976), begravningskapell (1945, A. Hamrin; tillbyggt 1972)

Begravningsplats med rik växtlighet av för norrländska förhållanden ovanligt slag, i stor utsträckning lövvegetation och många perenner. Den varierande topografin har väl tillvaratagits, med bl. a. urngravplatser i Stångåns ravinartade slingrande dalgång. Gravkapell av tegel med välbevarad och tidstypisk 1940-talsarkitektur.

Bilaga**SKYDDSVÄRDA KREMATORIER I SVERIGE UPPFÖRDA 1940 OCH/ELLER
SENARE I ANSLUTNING TILL EN ÄLDRE BEGRAVNINGSPLATS**
*Beskrivningar och motiveringar***Stockholms län:**

SKOGSKREMATORIET med TRONS, HOPPETS och HELIGA KORSETS KAPELL (1940, Erik Gunnar Asplund)

Skogskyrkogården är en världsberömd anläggning, uppförd på Världsarvslistan och skolbildande för kyrkogårdar världen runt. Skogskrematoriet med sina tre kapell tillhör sin tids mest uppmärksammade arkitektur och har framstående konstnärlig utsmyckning, bl. a. av Sven Erixson, Otte Sköld och Ivar Johnsson.

SÖDERTÄLJE KAPELLKREMATORIUM (1961-1963, Sven Ivar Lind)

Tidstypiskt och välbevarat, stramt och omsorgsfullt utformat kapellkrematorium. Två kapell med konstnärlig utsmyckning bl. a. av Olle Nyman och Alf Munthe.

Östergötlands län:

MOTALA, HELIGA KORSETS KAPELLKREMATORIUM (1956, Kurt von Schmalensee)

Tidstypisk och påkostad 1950-talsanläggning med sluten karaktär. Kringbyggd klosterliknande gård, utformad av Ulla Bodorff. Konstnärlig utsmyckning av Lennart Segerstråle.

Malmöhus län:

MALMÖ ÖSTRA KYRKOGRÅRDS KAPELLKREMATORIUM ((1931) 1943, Sigurd Lewerentz)

Själva krematoriet - den tekniska delen - tillkom redan 1931. De tre senare tillbyggda kapellen är karakteristiska för den egensinnige upphovsmannens produktion, med väl avvägda volymer, synnerligen omsorgsfullt materialval och välberäknat samspel med den omgivande naturen. Rik konstnärlig utsmyckning av bl. a. Sven Erixson, Otte Sköld, Robert Nilsson och Bror Marklund.

MALMÖ, LIMHAMNS KAPELLKREMATORIUM (1964, Thorsten Roos & Bror Thornberg)

Tidstypisk, stram och sluten anläggning med fasadutformning av skånsk granit. Glasmosaik av Edvin Öhrström.

Göteborgs och Bohus län:

GÖTEBORG, S:T OLOFS KAPELLKREMATORIUM (1951, Erik Gunnar Asplund & Sven Ivar Lind)

Uppfört i huvudsak efter Asplunds ritningar. Sluten anläggning med tegelfasader, väl anpassad till omgivande terräng. Kapellet visar en senare utvecklingslinje hos Asplund än Skogskrematoriet i Stockholm, med tilltagande anknytning till traditionella former. Glasmålningar av Uno Lindberg,

Kopparbergs län:

LUDVIKA KAPELLKREMATORIUM (1958, Peter Celsing)

Kraftfull och omsorgsfullt utformad tegelarkitektur med två kapellrum. Konstnärlig utsmyckning bl. a. av Lars Abrahamson med mönsterläggning i teglet. Kraftfullt utformad öppen klockstapel.

Gävleborgs län:

GÄVLE KAPELLKREMATORIUM (1958-1960, Alf Engström, Gunnar Landberg, Bengt Larsson & Alvar Törneman)

Smäcker och välbevarad, luftig anläggning av glas, betong och trä som väl fångar in och är integrerad med den omgivande högstammiga tallskogen. Två kapell med sparsam konstnärlig utsmyckning. Kraftfullt utformad öppen klockstapel av stålbalkar.

Jämtlands län:

ÖSTERSUNDS KAPELLKREMATORIUM (1952, Birger Borgström; tillbyggt 1984-1985, Jörgen Grönvik)

Sober och tidstypisk anläggning med tegelfasader. Sparsam konstnärlig utsmyckning med undantag för altarväggens målning. Välanpassad tillbyggnad.

Bilaga**HUR MAN ÖVERKLAGAR BESLUTET**

Detta beslut kan överklagas hos regeringen (kulturdepartementet).

Den som vill överklaga skall inge en skrivelse till Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer, Box 5405, 114 84 STOCKHOLM, inom tre veckor från den dag då klaganden fått del av beslutet. I skrivelsen skall anges vilket beslut som överklagas (t ex beslutets datum samt diarienummer) och vilken ändring som begärs.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer prövar om skrivelsen har kommit in i rätt tid. Om så är fallet överlämnas skrivelsen med överklagandet och övriga handlingar i ärendet till regeringen för vidare prövning.